

תנה רבעית

מה שוקל יותר, קילו נוצות או קילו ברזל?

החומר בתיאטרון הבובות האמנוני

יוסף: איזה תחנה טיפשית. מה זה משנה מאיזה חומר
הבובה עשויה?

רוני: זה מאד משנה! תאָר לך שלא הייתה עשויה מספוג
אלא מעץ. איך הייתה מזין את הפה? הפה שלך היה
נוקשה ולא הייתה יכולה לעשות פרצוף נעלם,
כמה שעם הספוג הרך אתה יכול לעשות!

יוסף: הי, זה לא יפה!

רוני: אתה רואה, בדיק לפרט הזה אני מתכוונת!

הידעת?

הדס עפרת עיבר את הבובות להציג רוחשה בטכנית היפנית העתיקה שבאה מכנים את בובות הבווארן. מספר הדס: "הראשים עשויים מעץ היוניקי, ברוש יפני עם סיבים ישרים, שהתייבש במשך חמישה שבועות שניים כדי לננו עיווותים או סדקים. כshawormים לגך את הראש מפצעים אותו בגרון מיוחד (!) כדי לפנות מקומם למנגנון ההפעלה ולהקטיין את המשקל. אחרי שմבדקים אותו בחזרה (אל דאגה, לא נשאר זכר לניתוח האcord...), מצפים אותו באבקת האcord...). צדפים הקורייה בפוניט גופון. יש שלוש דרגות של אבקה. כדי להפריד ביניהן מניחים את הצדמים הטחויים מכל מים, ככל שהփירורים גסים וכבדים יותר הם שוקעים עמוק יותר ורקעית. לוקחים מעט אבקה מן השכבה התחתונה, מערבים אותה בגולניין (מיון דבק עצמות בעלי-חיים), לשים את התערובת עד שהיא הופכת לمعنى מסטיק, מחממים אותה עד שהיא נעהית נוזלית ומורחים על ראש הבובה. אחרי זה מתביש משיפויים את הראש. חוזרים על התהילה לפחות חמש פעמים. אחר כך חוזרים על הכלול עם אבקת צדפים עדינה יותר, ובסיוב השישי משתמשים באבקה הדקה ביותר. (שם הכלול חמש עשרה עד עשרים שכבות!). בסיבוב האחרון מושפפים לציפוי גם את הצבע הבסיסי של פני הבובה ומשיפויים אותו במשי כדי לשלווט על מידת הברק. כיוון שצבע לבן בדרך כלל, התוצאה נראהות כמו חרסינה עדינה, ואז נותר רק לעטר את הראש במיטב התסרקות של המאה השבע עשרה..."

וב הוכחות המסורתיות נעשו מעין ומכדי: ראש מגולף מעין, וגוף משלוב של עץ ובד לפי סוג הבובה. בובות הצללית נעשו מעור. החומרים הללו הוכחו את עצמן במשך השנים; הבובות היו קלות ועמידות ואפשרו לבובנאי להפעיל אותן בצורה הטובה ביותר. במשך השנים החליפה עיסת הניר את העץ. היא זמינה, זולה ולא פחות קלה ועמידה. כדי להכין ראש מעיסת ניר, מפסלים אותו קודם מלחימר או מפלסטלינה, יוצקים גבס על החימר כדי ליצור תבנית שהיא התשליל (הנטיב) של התבנית הראש, מרפדים את התבנית בכמה שכבות של פיסות ניר ודבק, ואחרי שהדבק מתיבש מחליצים את הניר. (כמובן שאלה הוראות כלויות בלבד) הוא שמתתקבל הוא העתק חלול של ראש החימר. אחרי שמצפים וצובעים אותו, אי אפשר לדעת מאיזה חומר נעשה.

חומרים חדשים

מה מהחיצית השנייה של המאה העשורים מתחילהם הבובנאים להשתמש גם בתחליפים פלסטיים: במקום לגוף בעץ ניתן לגוף בקלקר למשל – עוד חומר זול, קל, עמיד ונוח לעובדה, ובמקום לרפד את התבנית בעיסת ניר, אפשר לרפד אותה בפייברגלס (אפשר לצבע את הפיברגלס או לנצל את שקיפותו – גם זאת אפשרות מעניינת, להאיר את הבובה מבפנים!) או לנסת את החומרים המודריםlesi המסייעים לרופאי השיניים ביצירת שינוי תותבות... ואחרונים חביבים, החומרים הרכים והגמישים שהרחיבו את טווח ההבעה של הבובות: הלטקס (מעין גומי בצע גוף) ובעיקר הספוג, שהפרק לאחד החומרים הפופולריים ביותר בעולם הבובות; לא רק שהוא זול יחסית ונוח לגלופה ולהדקה, ולא רק שצבעו הצהבהב, המשחים כל שמא מודקן, קרוב לצבע עור, הוא מאפשר לבובה "לעשות פרצופים", להחליף הבוות.

שיחת עם אמנית ספרות

כשיש החלטה, אני לוקחת גוש של ספרוג וונכנת בז'. "פיסול בספרוג איננו מועד לטירונים. כדי להתחיל מחייב שמאפשר להתחרط, לנחות בפיזיות. פיסול בספרוג דרוש ניסיון, חסיבה תלת-ממדית. צריך לצפות את הסכנות, לחתך בחשבון מקדמי זהירות. אני למשל, מחנита איזומה, אני מפחדת להתחביב. הספרוג מוציא מני את המיטב כי הוא לא חייכנות. שערה מלא יותר, מסורק ואסוך לפקעת.

להתמודד עם האינסוף. "גם את התסורת של הבובה אני מנסה לזקק, להקצין. בדרך כלל אני משתמש באניצי אקרילן. (שמתי לב שישעיר אמייתי מדגיש את הספרוגיות של הבובה.) אני צובעת את הפינים בגירוי פסטל, במשך הזמן הם דוחים וזוקקים לחידוש, אבל צבעי אקריליק למשל, מקשים את הספרוג, הוא מביך את גמישותו. "את החיתוכים הראשוניים, הגסים, אני מבצעת בסיכון, אחר כך אני עוברת למספריים. היהת לי פעם פנטזיה על 'שולחן מנתחים', מערכת משוכלתת של מספריים וסכנים בכל הגודלים, ואפיו שאלתי מחבר מספריים יפנים יקרי ערך שעשו לי נקע ביד. התברר שאני זקוקה למספריים פשוטים ונוחים, שהיפכו להמשך של היד, כמו שעיברונו הוא חלק מהיד..."

להציגת משלחה. "בחזגות ילדיים יש שני סוגים זקנים: המכשפה הרעה והסבתה הטובה. המכשפה הרעה היא רזה וגורמה. יש לה גבות צעופות, אף מעוקל עם שומות, סטיר בולט, שניים רקובות, שערות דليلות ומפוזרות, שקיות כהות מתחת לעיניים... כל סיימי הרשות! לשבתא הטובה יש פנים עגולים ורכים, גבות רגועות ושפתיים חייכניות. שערה מלא יותר, שבתא נחמדה. מסורק ואסוך לפקעת.

"ఈ חכונתי את הסבתא ביחסו ממשתדרת לחשוף את הדרמה הקיימת בכל דמות, את ההתנגשות בין מה שרצתה להיות לבין מה שניהיתה. שרידים של יופי הרבה יותר מרטקיים אוטי מיפוי מושלים ובריא.

"בקולנוע יש מלחק שתפקידו למצואו שחקרים שהופעטים החיצונית מתאימה לדמותם שהם צרכים לגלם. אני יוצרת שחקרים להציגה. אני בונה קלסטורונים בראש, מרכיבה אותן לפני שאני אוטם לפני הזמן. לפני שאני מתחילה לעבוד אני מנסה להכיר את הדמות: האם היא טיפשה או חכמה, ואולי רק נדמה לה שהיא חכמה... האם היא עצברה קתנה ווישנית, או שמא להביך - היא חושבת שהיא נפלה, שנעודה לגודלות. האך של דמות זאת, ימושך אותה כלפי מעלה... אני מתרגםת תוכנות לתווים פנים.

"הסבתא (הסבתא סורגת ספרות) התחילה את חייה כபציגונית מרתק נפש במופע החוץ בית חולים לבבות. רק אחר כך עלתה מדרגה וזכתה

רויטל אריאלי היא אמנית ספרות שגילפה בובות רבות להציגות מבוגרים. مدى פעם היא שולחת את ידה גם בחזגות ילדים. ל夸ון היא יוצרת את הסבתה הבלטי נשחתת מסבתא סורגת ספרות (של ציפור פרומקסין), את הילד אפרים מביליה חלמתי חיים (של נטלייה רוזנטל), ואת אלפרד טרףדה, בעל בית המרזח מאינדיאני במושבה (של ג'ק שולוי).

"בדרך כלל אני נמצכת לקיצוניות", היא אומרת, "אני משתדרת לחשוף את הדrama הקיימת בכל דמות, את ההתנגשות בין מה שרצתה להיות לבין מה שניהיתה. שרידים של יופי הרבה יותר מרטקיים אוטי מיפוי מושלים ובריא.

"בקולנוע יש מלחק שתפקידו למצואו שחקרים שהופעטים החיצונית מתאימה לדמותם שהם צרכים לגלם. אני יוצרת שחקרים להציגה. אני בונה קלסטורונים בראש, מרכיבה אותן לפני שאני אוטם לפני הזמן. לפני שאני מתחילה לעבוד אני מנסה להכיר את הדמות: האם היא טיפשה או חכמה, ואולי רק נדמה לה שהיא חכמה... האם היא עצברה קתנה ווישנית, או שמא להביך - היא חושבת שהיא נפלה, שנעודה לגודלות. האך של דמות זאת, ימושך אותה כלפי מעלה... אני מתרגםת תוכנות לתווים פנים.

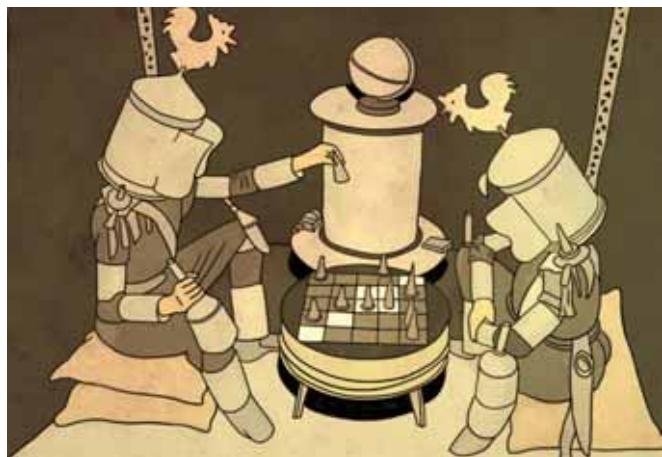
"הסבתא (הסבתא סורגת ספרות) התחילה את חייה כபציגונית מרתק נפש במופע החוץ בית חולים לבבות. רק

מה שוקל יותר, קילו נוזות או קילו ברזל?

הען, עיסת הניר והספוג, הם חומרים שונים זה מזה ככל האפשר, אבל יש להם בכל זאת תכונה אחת משותפת: הם "ש קופים ". עכשו אתם בטח חשבים שהtblבלנו: ש קופים ? מה פתאים ש קופים ?

כשאנחנו אומרים ש קופים אנחנו מתחוננו שהקהל לא שם לב אליהם, אלא רק לדמותיהם יוצרים. הקהל מתייחס ליפהפייה הנרדמת או לסבタא שמספרת סיפורים. לא מספיק לו ממה הן עשויות. וגם אם יגידו לו את שם החומר זה לא ישפייע על החוויה שלהם. החומר הוא רק אמצעי שדרכו רואים את הדמיות ואת הספר. זו הייתה השיטה בתיאטרון הבובות המסורתית, ורבה הצגות מציגות נעשהות בה עד היום. אבל זו לא האפשרות היחידה. מאות העשורים התחלו הבובנאים להתענין בחומר שמננו עשויות הבובות. הם גילו שאפשר להבליט אותו, להפוך אותו לשותף חשוב בהצגה ואולי לנושא שלה.

73

לפעמים נולדת הצגה שלמה מתוך חומר. כמו למשל משחקים מלחמה (בתמונה מעל), הצגת הפח של עליינה אשבל ואלן וינסטון. (עוד על משחקי מלחמה בתחנת "הצליל הנכון".)

מכשפת נוצות על מטאטא נוצה

מכירים את החידה/בדיחה: מה שוקל יותר, קילו נוצות או קילו ברזול? (אותו דבר כמובן, קילו זה קילו, לא חשוב של איזה חומר) אבל מי שלא נזהר נופל למלכודת: קילו נוצות, הוא עונה. זה נשמע כל כך הרבה יותר קל...

74

החומר שמננו עשויה הבובה יכול לשמש כשם **תוואר לדמות**. במקום להגיד שדמות מסוימת קלה כמו נוצה, אנו מזכירם את הדרך ועושים אותה מנוצות. הקhal יחש מיד בקלילותה המלטפת. ואם מדובר בדמות שאינה ציפור, הוא קצת יופתע וישאל את עצמו למה היא עשויה מנוצות. זה יעצב אותו לרגע, עד שיבין: כמובן, כדי להמחיש את רכותה ואת קלילותה...

מה שהשפייע علينا כאן הוא לא רק המשקל של הנוצות, אלא גם מה שנן מזכירות לנו; מי שבוחר בנוצות מקבל גם שמיים וציפורים וריחוף וגבהים באotta נשימה. כ舍דברים על נוצות, קשה אולי, להפריד בין התכוונות הפיזיות של החומר למטען האסוציאטיבי שלו. ננסה לחדד

את ההבדל בעורת סיפור שלגיה.

זוכרים איך זה מתחיל? חורף, המלכה יושבת ליד חלון ורוקמת. ערב חולף בצרחה. המלכה נבהלת ודוקרת את אצבעה. טיפת דם מכתימה את האדמה המושלגת, והמלכה נאנחת ואומרת לעצמה: מי ייתן ותiolד לי בת שעורה צhor כמו שלג, שפתיה אדומות כדם ושערה שחור ככוף העורב.

השלג הוא אכן לבן, הדם – אדום, והעורב – שחור, וזה החלק הגלי של ההשוואה. אבל אנחנו יודעים גם שהשלג הוא קר מאד, שدم שותת מפצע, שעורבים נמשכים לפגרים – וגם הדברים האלה פועלים עליינו בעלי משים. אנחנו לא חושבים על זה במידע, אבל השורות הראשונות של הסיפור כבר מכניות אחרותנו לאוירה של מוות. הן כבר מכוכיות. אותן לשיא הסיפור שבו תשכב שלגיה בארון הזוכוכית. ומה היה קורה לו המלכה הייתה אמרת למשל: הלוואי שתiolד לי בת שעורה לבן כמו ארטיק וניל, פיה אדום כמו סוכריה על מקל ושערה שחור כמו האוזניים של מיקי מאוס? הצבעים אולי דומים, אבל האוירה שהם יוצרים היא קצר יותר ארצית, וגם מתוקה, מצחיקה, ילדותית. ומה היה קורה לו היינו מכינים בובת שלגיה משלג ודם ונוצות של עורב... או ואבי, זו הייתה ממש בובת כיישוף של ודו, הרבה יותר מפחד מאשר לשם על זה! החומרים המרכיבים את הבובות יכולים ליצור אווירה ולהשפי על ממשות ההציג.

החומר בתיאטרון הבובות העכשווי אינו מתחפש לחומר אחר. הוא מביא לבמה את עצמו לטוב ולרע, את סך כל תוכנותיו, את ההיסטוריה שלו והקשרים שצבר. מבחינה זו משלים התיאטרון העכשווי מעגל וחוזר אל הטקסיים המאגיים שייחסו עצמה ומשמעותו לחומר שמננו עשויה הבובה. הפרואנים למשל, האמינו שבצמחים שוכנת ישות אלוהית הגורמת לצמיחתם. "נשمت הצמח", כמו נשמת האדם, נחשבה ליסוד חיוני ועצמאי, שבהיעדרו ימות הצמח.

תנוועה שקייפה

כדי להפעיל בובה צרייך להזין אותה, אבל התנוועה קיימת כבר בתוך החומר של הבובה. אם נתבונן בפרי, למשל, נשים לב שהצורה שלו היא בעצם תנוועה שקייפה ברגע מסויים. הפירות התהוויל ניצוץ, התפתחה לפרי, ולאחר כך לפירות קטן, הירק וגדל וקיים צורה מלאה, ואם ימשין, יתקם, יצטמק, יירקב ויתפורה. כשאנו חנו וואים את החומר ממנו עשוייה הבובה, אנחנו יכולים לחוו את תהליך הייזורתו. וכך נוצר קשר בין החומר לבון הצורה, ובין התנוועה, לבין המשמעות והתחווה שעובדת דרך הבובה.

האלוהיות נקראו בהתאם לצמחים: אמא-תירס, אמא-קינואה, או אמא-תפוח אדמה. הפרואנים סגדו לובות שיצרו מעלי כל צמת. הם האמינו שיש להן כוח לתת חיים, "לילדת" הרבה תירים, תפוחי אדמה וכולוי. הם היו שומרים כל בובה במשך שנה, מCKER לCKER. אם היבול היה דל, היו שואלים את הבובה איך היא מרגישה. ואם ענתה (באמצעות השאמאן) שהיא מרגישה חלשה, שרפו אותה ועשו אמא-תירס טרייה (או אמא-צמה-אחר).

התיארון המודרני לא חור אויל למשמעות המאגית של החומר, אבל הוא בוחלת משתמש בכוח הרגשי והריעוני שלו. הוא אינו מסתפק בחיקוי המיציאות, אלא יוצר מיציאות מקבילה, אמנותית, שקיימת בוכות עצמה.

פסלים וโบנות

ההציג דרך המלך של הפסל רעות שחר והבובנאית רוני מושנונו ولكن מוששת על אגדת-עם רוסית:صيد חס על ציפור אשר הופכת לנסיכה. המלך שחושק בה מנסה להיפטר מהצדיך ושולח אותו "לא-אדע-לאן, להביא לא-אדע-מה". בובות הצדיך והנסיכה היו פסלי بد קטוני עם תפירים גלוים, גסים. לכל בובה היה "שלד" מחוטי ברזל שאפשר לרוני לכופר את אבריה. הפעלה היתה בעצם סדרה של תנועות, מעין "פיסול בזמן", שנבע מן הדיאלוג בין הפסל לבודנאיות. למעשה הוא אשפת חדים וקשת, שרוני יرتה בה מדוי עם חץ אמייטי בעזרת ידיה שахזו בובנה ובקשת אחת. גם ראשו של הצדיך עוצב בצורת קשת, כיאה לדמות ארכיטיפית ש"צדידותה" אינה מקצוע אלא תכונה. היציפור והנסיכה המופיעות באירוע, הן שני מצבים שונים של אותה בובה. המטמורפוזה: התරחשה בಗלו, לעניין הקהל: המקור הפרק לשיער והכנפיים לזרועות. גם זה ארכיטיפ: הצליפות והנסיכותן הן שני היבטים של אותה אישה.

"CSR-AIOTI את הדמויות בסטודיו של רעות", אומרת רוני, "מיד רציתי לגעת בהן ולהניע אותן. הן היו כל כך יפות בעיני, מעוררות סקרנות והשראה... היה משהו מיתי בחומריות ובצורה הגלומית שלהן, לא חיקוי אדם אלא יצירה של עולם בפני עצמו".

